

Istorie locală

DIN ACTIVITATEA REVOLUȚIONARĂ A COMUNIȘTILOR PRAHOVENI ÎN PRAJMA ȘI ÎN TIMPUL CONGRESULUI AL II-LEA al P.C.R.

ION ȘT. BAICU

Perioada imediat următoare congresului de întemeiere a Partidului Comunist Român s-a caracterizat printr-un continuu proces de reorganizare a tînărului partid politic al clasei muncitoare, printr-o ascendentă consolidare organizatorică și politico-ideologică a acestei noi forțe revoluționare și a secțiunilor sale din toate centrele țării.

În pofida unor condiții extrem de grele, partidul comunist s-a afirmat, de la apariția sa, pe arena vieții politice a României, ca exponent marxist-leninist al proletariatului, al întregului popor; el a desfășurat o bogată activitate pe planuri multiple, izbutind să renască și mai puternic, cu rîndurile și mai unite, în urma grelelor lovituri primite în mai 1921, din partea forțelor represive ale statului burghez. Începînd din acest moment de răscruce, „clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, a fost prezentă și și-a spus cuvîntul în toate evenimentele mai importante ale țării, s-a situat în fruntea luptei pentru progres social”.¹

În Prahova, deși, inițial, nu poartă, public, titulatura de comuniste, secțiunile partidului depun o susținută activitate, începînd chiar din zilele imediat următoare congresului de creare a P.C.R.; secțiunea din Ploiești, mai ales, care continua să editeze și un ziar propriu, de orientare comunistă — prestigioasa gazetă „Lupta socialistă” — a organizat, împreună cu Comisia locală a sindicatelor, ample întruniri de protest împotriva terorii antimuncitorești și a actului samavolnic, săvîrșit de guvern prin spargerea congresului din mai 1921 și arestarea unui mare număr de delegați; membrii secțiunii partidului socialist din Ploiești — se arăta în moțiunea adoptată la întrunirea din 15 mai 1921 — „protestează contra teroarei guvernamentale, întreprinsă în afara oricărei legi, față de congresul partidului” și declară că nu vor permite astfel de ilegalități și nu vor „înceta lupta pînă cînd guvernul nu va

¹ Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, București, Edit. politică, 1966, p. 10.

intra în legalitate și va da drumul tuturor arestațiilor. Jos tirania burgheză ! Trăiască socialismul !”²

Alte două întruniri de protest au loc în zilele de 18 și 19 mai 1921 ; la prima, au participat peste 3.000 de muncitori și cetățeni ploieșteni, în fața cărora au luat cuvântul nouă vorbitori, printre care Gh. Florescu, Gh. Marinescu, N. Georgescu și alții ; în moțiunea adoptată se arăta că „muncitorimea ploieșteană... protestează cu indignare în contra actului banditesc săvârșit de guvernul Averescu-Argetoianu” și declară că nu va „înceta lupta pînă nu vor fi liberați cei închiși pentru ideea socialistă și interesele clasei muncitoare” ;³ la cea de a doua întrunire, organizată de lucrătorii textiliști din Ploiești, s-a adoptat o moțiune, în care protestau „cu indignare împotriva guvernului de teroare”, cerînd „liberarea imediată a tuturor celor arestați și intrarea în legalitate”.⁴

În plină teroare antimuncitorească, lucrătorii din Ploiești nu ezită să dea piept cu patronatul exploatator ; un document al autorităților informează că muncitorii și funcționarii de la cîteva fabrici din oraș s-au aflat în grevă în luna iunie 1921 ;⁵ mai persistentă este greva de la întreprinderea „Dorobanțul”, care continuă și în luna următoare⁶ ; la această fabrică — reiese dintr-un document al siguranței locale din 26 iulie 1921 — „s-au prezentat pentru a lucra astăzi, data de mai sus, un număr de șase lucrători, iar lucrătorii ceilalți greviști s-au opus, nelăsîndu-i să lucreze”.⁷

La 4 august 1921, Comisia locală a sindicatelor din Ploiești a convocat o mare întrunire muncitorească, unde 3.000 de lucrători condamnă atitudinea dușmănoasă a patronilor de la fabrica „Dorobanțul” ; un orator, vorbind despre legea Trancu-Iași asupra conflictelor colective de muncă, arăta că aceasta „nu este decît o lege de asuprire a clasei muncitoare”, căci legiuitorul în loc „să condamne pe patronul care a provocat greva, îi dă tot concursul spre a înfrînge pe lucrători”.⁸

Efervescența și frămîntările muncitorești în legătură cu legea asupra sindicatelor profesionale, adoptată la 26 mai 1921, se fac din plin simțite în toamna acestui an, prilejuind evidențierea faptului că în secțiunea ploieșteană a partidului avea lor afirmarea publică a pozițiilor comuniste. La Ploiești, în seara zilei de 17 octombrie 1921 — informează un document al Direcției poliției și siguranței generale — s-a ținut, în sala sindicatelor din localitate, o întrunire „a delegaților din fabrici și a membrilor Comisiei locale...”, unde Nae Georgescu și alți oratori au combătut legea Trancu-Iași, arătînd că

² *Documente din istoria partidului comunist și a mișcării muncitorești revoluționare din România (mai 1921 — august 1924)*, București, Edit. politică, 1970, p. 13 (În continuare : Documente... 1921—1924).

³ *Ibidem*, p. 15.

⁴ *Ibidem*, p. 17.

⁵ Arh. st. fil. jud. Prahova, fond. 119, dos. 44/1921, f. 278.

⁶ *Ibidem*, f. 306.

⁷ *Ibidem*, f. 418.

⁸ „Viața sindicală” din 14 august 1921.

„atîta timp cît muncitorii vor fi nepăsători față de sindicate, legea va sta în picioare și se va aplica fără voia lor“.⁹

Cu toate aceste critici la adresa legii Trancu-Iași, comuniștii s-au orientat just atunci cînd au imprimat orientarea realistă că sindicatele muncitorești, în condițiile de atunci, nu se puteau organiza legal decît în baza acestui instrument legislativ; legat de toate acestea, gazeta „Lupta socialistă“ — dominată de comuniștii ploieșteni — milita împotriva autonomiei sindicale, care urmărea, de fapt — nota ziarul — „scoaterea sindicatelor de sub influența partidului socialist revoluționar“, care partid astăzi este „comunist, care partid e avangarda proletariatului în lupta pentru dezrobire“.¹⁰

La sfîrșitul anului 1921 și în prima jumătate a anului 1922, ca urmare a activității rodnice depuse, a luptei neobosite a comuniștilor, secțiunile partidului din numeroase centre ale țării — între care și cele din Ploiești și Cîmpina — se reorganizează pe baze comuniste și activează public sub titulatură comunistă.

Începînd cu nr. 77 din 8 ianuarie 1922, gazeta „Lupta socialistă“ din Ploiești apare ca „organ al partidului socialist-comunist, secția Ploiești“; în acest număr este publicată „Scrisoarea deschisă a tovarășilor ploieșteni, membri ai partidului comunist și ai sindicatelor“, în care, delegați ai secției ploieștene la congresul din mai 1921 — Constantin Mănescu, Eugen D. Ionescu, Nicu Marian — condamnă regimul inchișitorial al justiției de clasă burgheză și actul samavolnic al autorităților de a-i fi aruncat între gratiile închișorilor „pentru vina de a fi reprezentat la congresul partidului din mai 1921 punctul de vedere comunist“.¹¹ Autorii scrisorii îndemneau pe muncitori ca „uniți și înregimentați în sindicatele voastre și în partidul nostru de clasă, care nu poate fi altul decît partidul comunist, să ducă lupta contra oligarhiei“, militînd pentru pătrunderea ideilor de libertate, de revoluție și comunism „în toate bordeiele, în casele tuturor celor ce dau prinusul lor de activitate pe altarul muncii, sfînta muncă care emancipează și onorează pe om...“¹²

Două au fost evenimentele politice care au dominat prima jumătate a anului 1922: alegerile parlamentare din martie și procesul din „Dealul Spirei“. Campania electorală și alegerile au prilejuit partidului comunist afirmarea existenței sale ca cel mai înaintat partid politic al timpului, fiind prima mare acțiune pe care a desfășurat-o public de la înființarea sa; totodată, însăși prezentarea în fața alegătorilor a însemnat, de fapt, recunoașterea oficială, legalizarea¹³ sa ca partid politic al proletariatului.

Partidul Socialist-Comunist din România — aceasta fiind denumirea partidului pînă la Congresul al II-lea din 1922 — a militat pentru concentrarea tuturor forțelor democratice și prezentarea, în alegeri, cu un program politic comun. În pofida faptului că Federația Partidelor Socialiste

⁹ Arhiva C.C. al P.C.R., fond. 5, dos. 787, f. 107.

¹⁰ „Lupta socialistă“ din 16 octombrie 1921.

¹¹ *Documente... 1921—1924*, p. 112.

¹² *Ibidem*, p. 117.

¹³ M. C. Stănescu, *Mișcarea muncitorească din România în anii 1921—1924*, București, Edit. politică, 1971, p. 92.

din România — creată în iunie 1921 — a respins propunerea partidului comunist de a participa în comun în alegeri, jos, în unele orașe și localități din țară, între care și Ploiești și Cîmpina, au fost întocmite liste, pe care au fost înscrși comuniști, socialiști și social-democrați; ideea de front unic, preconizată de P.S.C.R., fusese aplicată cu succes și în Prahova, creindu-se o adevărată tradiție pe această linie, care avea să fie continuată și îmbogățită în bătăliile de clasă revoluționare ulterioare.

Pentru județul Prahova, candidații P.S.C.R., care — scria „Lupta socialistă” — zac astăzi în închisoare pentru cauza noastră¹⁴, erau Gheorghe Cristescu, Al. Dobrogeanu-Gherea, Constantin Mănescu, Nicolae Marian, S. Margulius, D. Aricescu, țăranul Nicolae Lambru; semnul electoral al P.S.C.R. pentru alegerile generale reprezenta secera și ciocanul, încadrate între două spice de grâu pe fundalul unui răsărit de soare sau, cum scria gazeta locală, „soarele comunist”.¹⁵

În timpul campaniei electorale, secțiunile socialiste-comuniste din Prahova au desfășurat o susținută activitate de propagandă. Au fost organizate mitinguri și adunări publice, au fost difuzate 4.000 de manifeste.¹⁶ La întrunirea electorală, ținută la Ploiești în ziua de 26 februarie 1922, a fost subliniată cu tărie ideea că partidul comunist, ca forță politică cu legături organice în mase, dorește să activeze legal și deschis.

Succesul P.S.C.R. în campania electorală n-a constat în alegerea reprezentanților săi ca deputați, ci, în primul rînd, în popularizarea programului său de luptă, a scopului urmărit de partidul politic al clasei muncitoare, precum și în demascarea terorii și persecuțiilor antimuncitorești, a demagogiei partidelor politice ale claselor exploatare.¹⁷ În Prahova, lista comunistă a obținut 9.600 de voturi, ceea ce, totuși, în condițiile grele ale terorii, cînd s-au furat urnele și s-a procedat la falsificări, „pentru noi, care nu ne făceam iluzii prea mari — se arăta într-o dare de seamă a secției din Ploiești — putem spune că pentru starea de fapt, pentru forțele noastre, a fost un succes frumos”.¹⁸

Procesul din „Dealul Spirii”, desfășurat la București între 23 ianuarie și 4 iunie 1922, a constituit un moment cu largi semnificații, care a relevat puternic caracterul și scopul partidului comunist, locul ce-i revenea, în mod legitim,¹⁹ în viața politică și istoria României. În această înscenare a regimului burghez au fost implicați 271 de militanți, între care se aflau și Al. Dobrogeanu-Gherea, Gh. Niculescu-Mizil, C. Mănescu, N. Marian, E. Ionescu — revoluționari care desfășuraseră o bogată activitate pe meleagurile Prahovei și aveau să fie aceiași dîrji luptători și în perioada următoare.

De pe banca acuzării, comuniștii s-au transformat în vehemenți acuzatori la adresa regimului oprimator, reliefînd sentimentele profund pa-

¹⁴ *Documente... 1921—1924*, p. 161.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*, p. 245.

¹⁷ M. C. Stănescu, *op. cit.*, p. 92.

¹⁸ *Documente... 1921—1924*, p. 245.

¹⁹ N. Petreanu, *Partidul Comunist Român în viața politică a României în anii 1921—1935. Momente și semnificații*, în „Anale de istorie”, nr. 4/1972, p. 73.

triotice ale clasei muncitoare, ale conducătorilor ei. Oameni politici și de cultură, în calitate de martori ai apărării, s-au alăturat inculpaților, opiniei publice progresiste, valului de acțiuni protestatare, care cuprinsese țara și multe state ale lumii.

Impresionante au fost acțiunile de protest și de solidaritate cu cei închiși organizate în țară, cărora li s-au alăturat și cele din județul Prahova. În ziua de 23 ianuarie 1922 — data deschiderii procesului din „Dealul Spirii” — muncitorii din Ploiești, adunați într-o mare adunare publică, au trimis pe adresa tribunalului militar din București un document în care printre altele, se arăta: „Subsemnații membri ai Partidului Socialist-Comunist, adunați în întrunire publică... Ne declarăm solidari cu toți congresiștii și arestații la congres (din 8 mai 1921 — n.n.) și cu toate hotărârile lor”.²⁰

Vehement a fost și protestul muncitorilor din Cîmpina. Întruniți, în ziua de 26 februarie 1922, în sala „Casei poporului”, din inițiativa secției locale a partidului socialist-comunist, participanții au audiat pe M. Macavei, E. Ionescu, țăranul Lambru, Brănișteanu și Mareș, iar în încheiere au adoptat o moțiune de protest, propusă de Olimpiu Georgescu — președintele adunării. Muncitorimea din Cîmpina — se arăta în moțiune — „protestează cu tărie contra schingiuirilor și maltratărilor la care sînt supuși tovarășii noștri închiși în temnițele României... Cere imediata liberare a tuturor condamnaților politici, cît și a celor care se găsesc astăzi aduși în fața justiției militare pentru simplul motiv că au avut o credință”.²¹ Documentul inserează ideea că starea de lucruri existentă atunci nu poate fi înlăturată decît prin „unire și solidaritate” și, de aceea, cheamă „întreg proletariatul de la sate și orașe să se organizeze pe tărîmul economic al luptei de clasă în sindicate, iar pentru lupta politică în partidul lor de clasă, partidul comunist”.²²

La Ploiești, în zilele de 25 aprilie și 22 mai 1922, au avut loc alte întruniri muncitorești de protest. Organizată de secțiunea locală a P.S.C.R., întrunirea din aprilie a adoptat o moțiune, în care participanții condamnă asasinarea mișelească a militantului comunist Leonte Filipescu și declară că sînt hotărîți să sprijine acțiunea dusă pentru „luminarea cazului tovarășului Filipescu, pentru obținerea autopsiei și pedepsirea vinovaților”...²³ La întrunirea din mai, prezidată de Nae Georgescu, au luat cuvîntul Gh. Florescu, Țiriachiu și N. Stroescu și s-a adoptat o moțiune, în care s-a cerut amnistie politică și militară, încetarea prigoanei și „eliberarea din închisori a tuturor muncitorilor și reprezentanților lor închiși pentru ideile lor”.²⁴

Atitudinea dîrză și deosebit de combativă a celor aflați pe banca acuzării și puternicul val al acțiunilor de protest și solidaritate, inițiate pe plan intern și internațional, au determinat eșuarea înscenării din „Dealul

²⁰ „Socialismul”, din 2 februarie 1922.

²¹ *Documente... 1921—1924*, p. 160.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, p. 204.

²⁴ *Ibidem*, p. 214.

Spirii“ ; amnistia din 4 iunie 1922 a însemnat eliberarea unui mare număr de militanți, precum și recunoașterea existenței legale a Partidului Comunist Român.

Din acest moment începea o etapă, cu particularități proprii, în dezvoltarea mișcării muncitorești, în consolidarea partidului ei marxist-leninist. Se impunea necesitatea unor măsuri și acțiuni concrete și operative de reorganizare, de adoptare a documentelor programatice și a statutului partidului, pentru alegerea organelor sale de conducere, ceea ce nu se realizase la congresul din mai 1921 din cauza arestărilor efectuate de autorități.

Secțiunile P.S.C.R. din Ploiești și Cîmpina au inițiat adunări generale pentru reorganizare și alegerea organelor conducătoare. La adunarea generală a secțiunii din Ploiești, ținută la 18 iunie 1922 și prezidată de Burghel, secretarul comitetului provizoriu, a fost prezentată darea de seamă pe perioada mai 1921—iunie 1922, s-au adoptat o rezoluție și două moțiuni și s-a procedat la alegerea noului organ de conducere al secțiunii locale amintite. Deosebit de importantă este una din moțiunile adoptate de adunarea generală ; vorbind despre problema organizării partidului, documentul arată că partidul comunist este al întregului proletariat și, ca atare, „el nu poate deveni un adevărat partid comunist, o adevărată avangardă fără contactul direct cu masele“. ²⁵ De asemenea, se accentua asupra pregătirii permanente, din toate unghiurile de vedere, a muncitorilor, care trebuie să aibă spirit de organizare și să facă educație revoluționară în rîndul maselor ; în această direcție, moțiunea arăta că „trebuie să învețe muncitorul să organizeze, să predea educația revoluționară, să-și scrie singur ziarul, să devină orator, stăpîn pe doctrină și pe tactica partidului, precum și să devină stăpîn pe politica de clasă“. ²⁶

Adunarea generală a ales noul comitet al secțiunii comuniste din Ploiești, compus din C. Mănescu, N. Marian, N. Georgescu, Gh. Florescu și Ion Nicolescu, iar în comisia de control pe Emil Nicolau, Eugen Ionescu și I. Vasilescu. ²⁷ În final, C. Mănescu a insistat ca toți muncitorii, care acceptă hotărîrea congresului din mai 1921, „să vină în partid spre a începe munca comunistă, legînd firul de unde a fost rupt“. ²⁸

În activitatea secției din Ploiești a P.S.C.R., un moment deosebit de important l-a constituit desfășurarea lucrărilor Congresului al II-lea al partidului din 3—4 octombrie 1922. Ca una din secțiile de bază ale partidului, secțiunea comunistă din Ploiești are meritul de a se fi ocupat, cu toată răspunderea, de asigurarea condițiilor corespunzătoare bunei desfășurări a lucrărilor congresului, la care participau militanți comuniști ca Gh. Cristescu, Al. Debrogheanu-Gherea, David Fabian, Constantin Ivănuș, E. Köblös, Nicolae Marian, Lucrețiu Pătrășcanu, Eugen Rozvan, Ioan Elena, Mihail Cruceanu, N. Popescu-Doreanu, Mihail Macavei și alții.

Comitetul secțiunii partidului comunist din Ploiești, din care făceau parte Gheorghe Florescu — delegat la congres și membru al biroului congresului —,

²⁵ *Ibidem*, p. 247.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*, p. 248.

N. Georgescu și Ion Năcolescu, a luat toate măsurile, sub conducerea lui N. Marian, pentru primirea delegaților la gară, conducerea lor de către o serie de tineri de nădejde pînă la casele unde aveau să fie găzduiți, pregătirea încăperilor unde trebuia să aibă loc congresul, precum și pentru asigurarea securității în jurul clădirii prin grupe de tineri, care au stat de veghe pe toată durata congresului.

În centrul Ploieștilor — oraș ales drept gazdă a Congresului al II-lea pentru tradițiile sale revoluționare și întrucît se afla în afara zonei stării de asediu — se găsea, la întretaiera mai multor străzi, o casă cu un singur etaj și cu o bodegă la parter ; în două cămaruțe de la etaj locuia și își avea atelierul pictorul ploieștean Alexandru Vodă, vechi sprijinitor și simpatizant al mișcării muncitorești și socialiste ; aici, în condiții de semilegalitate, fără știrea autorităților, în încăperi mici, care aveau ferestrele lipite cu pînză și hîrtie și la lumina unor lămpi cu petrol și a lumînărilor, aici, în inima centrului muncitoresc cu glorioase tradiții de luptă și de muncă, care, nu odată, a făcut să tremure clasele exploatoare ; aici, plini de hotărîre revoluționară și optimism, militanții tînărului partid comunist s-au adunat și au organizat lucrările Congresului al II-lea al Partidului Comunist Român.

La congres au fost prezentate rapoarte și adoptate rezoluții în problemele sindicală, agrară și a naționalităților, în problema feminină și a presei ; de asemenea, a fost adoptat statutul partidului, care a stabilit denumirea de Partidul Comunist din România ; în conformitate cu statutul adoptat, congresul a ales primul Comitet Central al P.C.R., format din 9 membri și 3 supleanți, secretar general fiind desemnat Gheorghe Cristescu, care era și reprezentant al partidului pe lîngă Internaționala a III-a, Comunistă.²⁹

Lucrările congresului s-au încheiat în zorii zilei de 4 octombrie. După încheierea dezbaterilor și adoptarea hotărîrilor, delegații au părăsit, în grupuri mici, atelierul pictorului Vodă și, sub supravegherea, de la distanță, a unor tineri de nădejde, s-au îndreptat spre gara orașului ; ultimii care au părăsit casa — gazdă a congresului — au fost membrii aleși în organele conducătoare, care au ținut și o ședință a Comitetului Central — prima din istoria Partidului Comunist Român.

Abia peste mai mult de o săptămînă s-au sesizat organele de siguranță despre evenimentul care avusese loc la Ploiești și, furioase, ele s-au dedat la acte brutale, au năvălit în casa pictorului Vodă, au procedat la arestarea gazdei care, timp de cîteva zile, a fost maltrată de agenții poliției și siguranței. Cu această ocazie — arăta ulterior C. Mănescu — „pictorul Alexandru Vodă, arestat de siguranță, se comportă cu o înaltă demnitate revoluționară, răspunzînd anchetatorilor că nu se simte obligat să spună siguranței că în casa lui, ca de obicei, invită, din cînd în cînd, prietenii lui la o pribafcă de ceai și că, de asemenea, nu este obligat să spună ceea ce, de obicei, discută cu prietenii lui asupra problemelor sociale“. Dar, așa cum arăta Mihail Macavei,

²⁹ Vezi lucrările Congresului al II-lea și documentele adoptate, în vol. *Documente... 1921—1924*, p. 304—363.

„totul era acum prea târziu, congresul se ținuse, problemele de pe ordinea de zi fuseseră discutate și hotărârile luate”.³⁰

Secțiunile din Valea Prahovei ale Partidului Comunist Român și mai ales secțiunea locală din Ploiești au desfășurat o bogată activitate revoluționară în preajma și în timpul Congresului al II-lea al partidului. Revoluționarii din Prahova acelor vremuri au fost, alături de întregul partid comunist, de la început conștienți de măreția și urmările evenimentului crucial din mai 1921 și n-au sacrificat nici un efort pentru a duce, mai departe, peste timpuri, flamura comunistă din victorie în victorie.

³⁰ E. I. M. Macavei, *Amintiri din viața sofului meu — Mihail Macavei*, București, Edit. politică, 1969, p. 64.